

# J 16,5-15 O příchodu přímluvce

## Autor přípravy

[David Šorm](#)

### 1. První reakce

Klasická povelikonoční perikopa

„Duch přímluvce“ - zde více než osobní utěšitel a obránce (obhájce), který by světu ukázal, v čem je např. víra, naděje a láska, vystupuje jako žalobce, který problém světa útočně rozetne. Ukáže totiž, v čem je hřích, spravedlnost a soud.

Ježíš říká, že se nikdo neptá: „Kam jdeš?“, ale Šimon Petr v (13,36) se ptá: „Pane, kam odcházíš? ...“; podobně Tomáš pokračuje (14,5): „Pane, nevíme, kam jdeš. Jak bychom mohli znát cestu?“ (??) Že by zármutek naplňoval srdce nejen učeníkům...?

To, že Ježíš odchází, má učeníkům jen prospět. Co nového (jiného) jim Duch Přímluvce může přinést?

Paraklét ukáže světu hřích, spravedlnost a soud – nemá se to týkat i nás; do jaké míry jsme či nejsme součástí tohoto světa?

Ježíš mluví o Duchu pravdy; jaké povahy ona pravda je?

### 2. Text

#### 2.1. Evangelijní kontext

Vybraná perikopa je součástí tzv. Ježíšových slov na rozloučenou (13,31-16,33), která ještě bývá dělena do dvou částí:

1. řeč: J 13,31-14,31 (v místě poslední večeře);

2. řeč: 15,1-16,33 (cestou do Getsemanské zahrady).

Ježíš učedníkům vysvětluje (specificky janovským jazykem) smysl svého odchodu (13,31n = oslavení Boha). Předem tak vykládá a komentuje své dílo spásy, aby nezůstalo nepochopeno a přehlédnuto. Následně popisuje to, co se bude dít – připravuje na to, co bude, až Ježíš nebude. Tento souvislý Ježíšův monolog je jen místy doplňován reakcemi a otázkami učedníků. Místo tu má podobenství o kmeni a ratolestech (15,1n). Hned nato jsou učedníci vysíláni do světa (15,16n) a je jim zaslíben příchod Ducha Přímluvce (16,4b). Celou dlouhou pasáž Ježíšova testamentu ukončuje jeho přímluvná modlitba nejprve za učedníky (17,9) a pak za ty, kteří uvěří evangeliu (17,20), aby tak skrze ně mohl uvěřit celý svět.

Celým oddílem se jako červená nit vine téma vztahu Ježíše, potažmo učeníků a okolního světa (kosmos), jako souboje pravdy s hříchem. Hřích (přeneseně zlo) je vykládán jako „neznalost Otce“ (16,3). Zápas však skončí pro pravdu (přen. dobro) díky Ježíšovi vítězně (16,33), proto se často zmiňovaný zármutek (luph) a tíseň (qliyij) změni v radost (cara).

## 2.2. Vymezení oddílu

K pochopení užšího kontextu je nutné nezapomenout na předchozí slova v 16,1n, kde Ježíš předpovídá nadcházející události po své smrti. Učedníci budou vylučováni ze synagógy, pronásledováni a zabíjeni. Oddíl by též byl vytržen z kontextu, kdyby se opomenulo následné zaslíbení radosti z Ježíšova návratu. Veškerá bolest nadcházejícího času je přirovnána k bolestem porodním (16,21), což dobře charakterizuje několikrát se opakující časové vymezení: „zanedlouho“ (mikron)

## 2.3. Poznámky k překladu

v.7: sumferw – je užitečné, dobré, prospěje vám (ČEP), pomůže vám – je to každopádně něco pozitivního

Paraklhtoj – Přímluvce, Utěšitel, Zastánce (obhájce – právní zástupce), od parakalw – povzbudit, roznítit, těšit, posílit, donutit, na pomoc volat

v. 8: elegxei ton kosmon – dokáže (ukáže, vyvrátí, usvědčí, vypátrá) světu

v. 11: ꝥ arcwn tou kosmou – vládce tohoto světa; zajímavá paralela je v J 3,1 – kde se jako arcwn objevuje Nikodémos, člen Synedria, tedy těch, kteří Ježíše odsoudí. Proto „vládci tohoto světa“ jsou zde nejspíše míněni jako „soudci tohoto světa“

v. 12: ou dnasqe bastazein – nemohli byste to unést (zdvihnout, držet, vytrpět, uznat)

v. 13: ta ercomena anaggelei umin – oznámí vám, co má přijít; je zde part. prez. („oznamuje vám co přijde“), který by se vztahoval ke kříži, ovšem z kontextu evangelia (učedníci hned nechápou) se jedná o budoucnost (part. prez. ve významu futura)

v. 14: ek tou emou lhmyetai – co přijme ode mne (dosl. co ze mne vezme, z mého)

## 2.4. Rukopisné varianty

Některé pozdější rukopisy mají ve v. 13. místo „uvede vás“ slova: „dihghsetai umin thn aleqeian pasan“ – tzn. bude vám vypravovat veškerou pravdu. To by čtenáře vracelo na začátek evangelia (1,18: „jedinorozený Syn, který je v náručí Otcově, nám o něm řekl) a zároveň podtrhoval janovský „elipsovitý způsob myšlení“ – v Prologu je řečeno vše podstatné („titulek evangelia“) a následné evangelium téma jen rozvádí v příběh.

Stejně tak „bude mluvit co uslyší“ mají některé varianty přítomný čas – „co slyší“ – to by Přímluvce více vázalo už s pozemským Ježíšem.

## 2.5. Komentář

### v. 5-7 – O příchodu Parakléta (proč má přijít)

Ježíšova řeč na rozloučenou vrcholí a do popředí vystupuje zármutek učedníků.

Nesrovnalost ve v. 5. (viz. odd. 1) připouští různé spekulace. Je možné, že Ježíš předchází otázky učedníků nějak opominul, vždyť on je v tuto chvíli ten, který by měl se zármutkem vnitřně zápasit nejvíce. To by ale odporovalo záměru evangelia, který Ježíšovy emoce moc nepřipouští, neboť nepředstavuje Ježíše skrze jeho lidství.

Náznak řešení nabízí Ježíšova odpověď na předchozí dotaz učeníků (13,35 a 14,6). Mluví zde o cestě, nikoliv o cíli a tudíž otázka učeníků směřuje spíše k následování (a v podstatě ke kříži). Nechtějí Ježíše jako svého mistra ztratit z dohledu, proto chtějí znát jeho cestu. Po cíli (smyslu) Ježíšovy cesty se skutečně nikdo z nich neptá. Z kontextu vyplývá, že zármutek učedníkům zastínil výhled a osobní zacílení k Božímu království. Ježíšův odchod učedníkům prospěje proto, aby více než cestu (i v utrpení jak se naznačuje v 13,36: „budeš mne však následovat později“), Duch Přímluvce zpřítomňoval eschatologický cíl – království nebeské. S tím koresponduje i obraz „porodních bolestí“ (16,21), při kterých se útěchou v soužení stává cíl (Duch sv. jako porodní bába?). Nadměrné upínání se k pozemskému Ježíši by jim cíl cesty spíše zastiňoval.

### v. 8-11 – Paraklét ve vztahu ke světu

Z poznámek k překladu (2.3.) vyplývá, že Paraklét se podobá více žalobci. Kontext celého oddílu (viz 2.2) totiž navozuje atmosféru soudního řízení. Učedníci budou vylučováni ze synagogy, ze „společenství Izraele, Božího lidu“ a současně s tím ztratí krytí římského práva, ve kterém má židovství statut „religio licita“ – náboženství povolené. Bude s nimi vedeno bezpočet procesů za účelem odstranění nejen od „kořenů víry“, ale i ze světa. Do dění těchto procesů má vstupovat Paraklét jako žalobce „soudců tohoto světa“ (v. 11.). A pokud má učedníkům otevírat obzor k Božímu království, pak v rámci jeho obžaloby bude i to, co je překážkou vstupu do tohoto království. Je to jednak hřích nevěry, která souvisí s nepoznáním Ježíšova poslání i toho, kdo jej posílá (16,3). Překážkou vstupu je i bohorovnost soudců, kteří s učeníky soudí i Ježíše a jeho hláсанé evangelium. Takoví soudci se svým rozsudkem odsuzují vlastně sami („je odsouzen“ – pasivum, není řečeno kdo soudí). Slova Paraklétovy obžaloby nemají jen kázat o hříchu a ohlašovat odsouzení, ale i přinášet zvěst o „spravedlnosti kříže“. Ježíšův odchod k Otci je sice konstatováním bezpráví v tomto světě, ale zároveň pozvánkou k hledání spravedlnosti vyšší – spravedlnosti, která nehledá svůj prospěch (10,11) a odpouští hříchy.

### v.12-15 – Paraklét ve vztahu k učedníkům (církvi)

Ježíšův život a oběť jsou pozvánkou na cestu k Božímu království. Aby však cíl putování byl zřejmější, musí Ježíš odejít a z cíle cesty skrze Parakléta uvádět učeníky do veškeré pravdy (mínalo by se zde celistvost evangelia). Proto rozhodující v lidských dějinách po kříži bude to, co bude slyšeno, nikoliv viděno. Víra se bude zakládat na tom, co Paraklét oznámí a on sám bude oznamovat co uslyší (věrně fungující tichá pošta). Tento důraz na slyšení se objevuje v příběhu o „nevěřícím“ Tomášovi (20,24n).

Co znamená „veškerá pravda“ se dá plně pochopit sice z celého kontextu evangelia, přesto v kontextu řeči na rozloučenou se můžeme vrátit opět k tomu, že „pozemský Ježíš“ a zvláště jeho cesta ke kříži může učedníkům zastiňovat pochopení a uchopení celého příběhu evangelia. Důkazem Paraklétova „uvádění do veškeré pravdy“ je v jistém smyslu Janovo evangelium celé. Je to dílo ve svém celku, které křesťana může v životě a tomto světě (nikoliv však výhradně pro tento svět, viz 17,16) orientovat.

Tu křesťanskou identitu a orientaci tvoří Paraklét. On oslaví Krista právě zvěstováním cesty a cíle evangelia a to vždy v tomto světě nově a neotřele. Dějiny „tohoto světa“ totiž i s Kristovým odchodem pokračují dál. Pro tyto dějiny bude nezbytné působení vztahů „Božích osob“ (Otce, Syna a Ducha).

### 3. Teologická témata (úskalí)

Závěrečný náznak „trojiční teologie“ byl mohl zcela svést pozornost z charakteristiky Parakléta, jehož podstatou je „vztahovost“. To je zde naznačeno mnoha směry: vztah ke světu, vztah k učedníkům i vztah mezi Otcem a Synem. A podstatou vztahovosti je slovo slyšené, mluvené, zvěstující, žalující, soudící a tím i obhajující a bránící.

Ze všech ostatních vztahů však nejplastičtěji vystupuje vztah ke světu, ve kterém Paraklét plní funkci „kritického protějšku“, bez kterého se svět neobejde. Ukazuje totiž hřích, spravedlnost a soud. Zároveň s tím ukazuje co je dobré a zlé, kam vedou různé cesty a ke kterému cíli vede ona cesta správná. Zároveň se stává mostem mezi tímto světem a Božím královstvím

K cíli cesty, k Božímu království se však v Janově evangeliu ukazuje vždy jen nepřímě, nehledě k tomu, jak spoře je v tomto ev. užíván pojem království. Na rozdíl např. od Matouše, který alespoň rámcový obraz „království nebeského“ rozpracovává skrze různá podobenství, Jan mluví nepřímě. Například: království není z „tohoto světa“ (hl. v 17,1 a 18,36), kryje se s životem věčným (3,15); je tam, kde není žízeň (4,14) a kam se člověk musí znovu narodit (3,3). Všechny tyto narážky však ukazují, že k poodhalování tajemství království Božího dochází vždy skrze rozhovor – dialog (vztah). Ono tajemství v posledu neukazuje na nic jiného než na nepostradatelnost „Ducha veškeré pravdy“.

V těchto Ježíšových slovech je také zajímavý postupný pohyb od christocentrismu k „pneumatocentrismu“. Ten první pojem oznamuje samařská žena během rozhovoru s Ježíšem u studny: „Vím, že přichází Mesiáš, zvaný Kristus. Ten až přijde oznámí nám všechno“ (4,25). Přesun pozornosti k Paraklétovi oznamuje Kristus sám: „Jakmile však přijde on, Duch pravdy, uvede vás do veškeré pravdy...“ (16,13). Je možné, že tu narážíme na skrytou dynamiku evangelia, které (ač často působí staticky) ukazuje k nezbytnosti Letnic.

#### 4. Dnešní pohled na tento text

Jak jsem výše naznačil, důležitým tématem Ježíšových „řečí na rozloučenou“ je vztah evangelia a okolního světa. Úskalím tohoto textu je však právě dobový kontext „Janova sboru“, který je odsuzován a pronásledován. V naší době nás již nikdo nezabíjí s představou, že tím uctívá Boha. Je pravda, že jsou mnohá místa na světě, kde se tak děje, ale je to ten náš každodenní svět? Žijeme dennodenně jakoby před soudem, u kterého by se nás „Duch pravdy“ zastával a soudce konfrontoval se svým odsouzením? Možná že stále více přítomný problém terorismu, který se každého dotýká stále víc, by byl situaci Janova sboru více blízký. Sice nejsme pro evangelium dnes stíháni, pak ale zůstává, že jsme opakovaně druhými odsuzováni, nazíráni skrze před-sudky. Stejně tak příčinou takových soudů zůstává „neznalost Otce“. Jen ten kdo o evangelii (křesťanství) nic neví, jej může odsuzovat. Takoví „soudci tohoto světa“ se dnes jako dříve o mnohé ochuzují a připravují (odsuzují sami sebe). V čem text o Paraklétovi může promluvit, je právě v tápání rozlišování dobra a zla, spravedlnosti a nespravedlnosti dnešního světa. Jakoby měl každý pravdu, což člověka nechává v určité samolibosti televizního diváka, který jen vše nezáživně sleduje. Přitom „žije jak umí“ a nenechá si kriticky nastavit zrcadlo.

Na druhou stranu Paraklét není ani tak suchým moralistou, ale ten kdo přináší orientaci, nabízí identitu a poukazuje k cíli životní cesty (království Boží). Nakonec vztah Boha k člověku jako kritického protějšku, který zároveň člověka vyhledává, přijímá a odpouští (taková je Boží spravedlnost) může do základních životních vztahů (jako základní osnova života) i dnešnímu člověku leccos říci. Jistý francouzský teolog napsal, že po Kristově vzkříšení žijeme ve „věku Ducha“ – žijeme ve věku, ve kterém si svou odkázanost na něj uvědomuje zvláště při jeho absenci (či spíše v našem odmítání či netečnosti vůči němu).

#### 5. Podněty pro kázání

co Paraklét přináší: osobní životní zacílení k Božímu království, schopnost rozlišovat mezi dobrým a zlým, nastavuje zrcadlo, soud pro samozvané soudce, Boží spravedlnost, orientaci na Krista (potažmo identitu „kristovců“), v neposlední řadě garanci, prohloubení, upevnění, pročištění všech základních životních vztahů (včetně k Bohu) – je protipólem veškeré netečnosti a ignorance

jak by to vypadalo, kdyby nebyl

raději se vyhnout vzdycháním nad světem, moralizováním či přímo odsuzováním – to je práce pro Parakléta; nám přísluší k němu jen odkazovat ukazovat a prosit o jeho přítomnost

## 6. Liturgické podněty

Pokud tento oddíl zazní o svatodušní neděli, pak celé bohoslužby by mohly být nesený především tématem hledání, ptaní se po Duchu svatém a vyznáním, co všechno nám přináší. K tomu může dobře posloužit písně v EZ na jedinou melodii (42, 370, 375,)

Ježíšova slova na rozloučenou vrcholí v přímluvné modlitbě. Stejně by tomu mohlo být i při (minimálně těchto) bohoslužbách.

Pokud bude jako čtení vybrán delší oddíl z této části evangelia, pak by vzhledem k obtížnosti Janova jazyka mohl být text rozdělen mezi několik čtenářů.

Liturgické období

[svatodušní](#)

## edice

22

## Biblodkaz

Ezra 1.1 - 5

[stáhnout PDF](#)